UFÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ
FIU JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

e-ISSN: 3062-2123
Journal of Academic Social Studies - JOSSH / Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi - SOBED Vol./Cilt: 2 / Issue/Sayı: 3, Ocak/ January 2026

İnşacı Kurumsalcılık Açısından Gürcü Rüyası Partisi Lideri Bidzina İvanişvili Hakkında Bir Değerlendirme

DOI: 10.29329/ufusobed.2026.1410.7

Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş /Arrival
19.11.2025

Kabul /Accepted
29.12.2025

Seda Kaya Karabulut
Dr. Arş. Gör
Bursa Teknik Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü,
seda.kaya@btu.edu.tr
ORCID ID 0000-0002-1383- 8414

Metadata from Crossref

SCREENED BY iThenticate Professional Plagiarism Prevention

OPEN ACCESS

Öz

Akademik tartışmaları, kuramsal metinler içerisine entegre edebilmek, kavramsal analizi daha uygulanabilir hale getirmektedir. Özellikle güncel olayların analizini teoriyle kompoze hale getirmek, çalışmanın çıktılarını önemi ölçüde etkilemektedir. Bu açıdan teorilerin kendini yeniden üretmesi, güncel meselelere dair analiz yeteneklerini arttırmaktadır. Bu anlamda kurumsalcı teori içerisinde, yeni kurumsalcı varyantların da ötesinde bir kurum – aktör ilişkisi geliştiren yeni bir teori mevcuttur. İngilizce teorminolojide conructivist institutionalism ismiyle literatürde yer edinen, inşacı kurumsalcılık olarak Türkçeye çevrilebilen bu teorik yaklaşımın, entelektüel kökenleri 1998'deki bir çalışmaya dayansa da kapsamlı analizi 2008'de Colin Hay tarafından yapılmıştır. Bu çalışma, "inşacı kurumsalcılık" (constructivist institutionalism) olarak tarafımızca Türkçeye çevrilmiş olan ve kurumsalcı yaklaşım içerisinde genç ve ufuk açıcı olduğuna inanılan bu teorik yaklaşımı önce açıklamayı sonra da bu teorinin katmış olduğu yeni perspektifi Gürcistan'ın yakın dönem siyaseti temel alınarak incelemeyi hedeflemektedir. Küresel siyasette yükselişte olan lider davranışları ve liderlerin dinamik siyaset yapma tarzını açıklama kapasitesini yüksek gördüğümüz bu teori aynı zamanda, teorilerin genç revizyonlarının dinamik sahayı açıklama kapasiteleri açısından önemli olduğu vurgulanacaktır. Ayrıca bu çalışma, teori içerisinde informel lideri, kurumsal değişimde önemli bir bağımsız değişken olarak ele almanın yollarını arayacaktır. Böylece liderlerin yalnızca kurumsal kimlikleri ile değil kurum dışı olarak etkileme kapasiteleri ortaya konacaktır. Teorinin kendi içindeki bu eksikliğini gidermek amacıyla Gürcistan siyasetinde İvanişvili örnek olarak seçilmiştir.

Anahtar sözcükler: *inşacı kurumsalcılık, Gürcistan, lider, kurum, Gürcü rüyası partisi*

Evaluation of the Georgian Dream Party Leader Bidzina Ivanishili In Terms of Constructive Institutionalism

Abstract

Integrating academic debates into theoretical texts makes conceptual analysis more applicable. Composing current events with theory significantly affects the outcomes of a study. In this regard, the capacity of theories to reproduce themselves enhances their ability to analyze contemporary issues. Within institutionalist theory, there exists a new approach that goes beyond the variants of new institutionalism and develops a more refined institution–actor relationship. Known in the English literature as constructivist institutionalism, this theoretical approach—referred to in Turkish as inşacı kurumsalcılık or yapılandırmacı kurumsalcılık—has its intellectual roots in a 1998 study, but its comprehensive analysis was presented by Colin Hay in 2008. This study aims to first explain constructivist institutionalism, a relatively young and intellectually promising approach within the institutionalist tradition, and then to examine the new perspective it offers by analyzing the recent political developments in Georgia. We argue that this theory has a high explanatory capacity in accounting for rising leadership behaviors and the dynamic political strategies of leaders in global politics. Furthermore, the study will emphasize the importance of these younger theoretical revisions in terms of their potential to explain fast-changing political realities. In addition, this study seeks to explore ways of conceptualizing informal leadership as a significant independent variable in processes of institutional change within the theoretical framework. In doing so, it aims to demonstrate that leaders exert influence not only through their formal institutional roles but also through their extra-institutional capacities to shape political outcomes. In order to address this theoretical shortcoming, the study selects Bidzina Ivanishvili as a case study within the context of Georgian politics.

Keywords: *constructivist ınstitutionalism, Georgia, leader, ınstitution, Georgian dream party*

Giriş

Gürcistan'da 2012'den beri devam eden süreç, demokratikleşme sürecinde beklenen kurumsal değişimlerin, tersine bazı dinamikler yarattığını göstermektedir. Gürcü Rüyası Partisi'nn öncülük ettiği bu durum özellikle informal bir aktör olarak Bidzina İvanişvili'nin süreçteki rolünü analiz etmeyi gerektirmektedir. Çalışmada informal aktör olarak kastedilen, inşacı kurumsalcı yaklaşıma ve bu araştırmaya da özgünlüğünü veren ana unsurdur ve kurum-dışı bir aktör tanımı vurgulanmak istenmiştir. Böylece kurum-aktör ilişkisi üzerinden kavramsallaştırılan inşacı kurumsalcılığın parametrelerine, informal aktör-kurum ilişkisi eklemlenerek, teoride ihmal edilen bu aktör tipinin kurumları ve dolayısıyla siyaseti etkileyen normative gücüne vurgu yapılmaktadır. Bu kavram, hem inşacı kurumsalcılığın mikro düzeyde aktör analizindeki boşluğunu doldurmakta hem de aktör-kurum tartışmasına özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Böylece İvanişvili'nin politik stratejileri üzerine kurguladığı söylemleri, geleneksel değerleri koruma, AB ile mesafeli siyaset vb., Gürcü Rüyası Partisi'nin kurumsal kimliğini, kurumsal politika yapma tarzını şekillendirdiği süreç, teorik çerçevede açığa çıkarılacaktır. Makale bu sayede, vakanın teoriyle açıklandığı tek yönlü bir süreci

değil, vakanın da teoriyi şekillendirdiği çift yönlü bir analiz avantajını da ortaya koymaktadır.

Bu makale ayrıca, Gürcistan'ın etkili siyasi lideri Bidzina İvanişvili'nin liderliğini, inşacı kurumsalcılık (constructivist institutionalism) kuramı perspektifiyle analiz ederek, kurum sışı aktör-kurum etkileşiminin süreç odaklı dinamik yapısını kavrayabilmektir. Bu bağlamda, demokrasi erozyonu riskleriyle karşı karşıya olan Gürcistan siyasetinde, kurumların şekillenmesi ve değiştirilmesinde informal liderin söylem, strateji ve normatif yönelimlerinin nasıl rol oynadığı incelenecektir. Makale, Gürcü Rüyası'nın kurumsal dönüşümlerini temel olaylar, yasa girişimleri ve ideolojik değişiklikler üzerinden somutlaştırarak, informal liderin aktör olarak stratejik hareket kabiliyetini gösteren örnekler sunmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın temel hipotezi şudur: İnşacı kurumsalcılık, kurum dışı aktör-kurum ilişkisini yalnızca yapısal etkileşimlerin sonucu olarak değil, aynı zamanda aktörlerin söylem üretme ve normatif çerçeveleri yeniden tanımlama süreçleriyle açıklayabilir. Diğer bir ifadeyle çalışmanın katkısı sadece teoriye uygulama değil; teorinin ihmal ettiği aktör tipi olan informal lideri (Gürcistan örneğinde bu, informal patron/oligarktır) teoriye örnek saha üzeirnden entegre etmektir. Bu bağlamda, İvanişvili'nin yargı reformları, medya kontrol stratejileri ve "Yabancı Etkinin Şeffaflığı" yasası gibi girişimlerinin, hem kurumsal

normların evrimini yönlendirdiği hem de demokratik gerilemeye katkıda bulunduğu savunulmaktadır.

Gürcistan siyasetinin kurumsal analizinde öne çıkan figürlerden biri olan Bidzina İvanişvili, 2012'den bu yana hem iktidar partisinin kurucusu hem de resmî görevler sonrası dahi fiili liderliğini sürdüren bir aktördür (Aprasidze ve Siroky, 2020). Zenginliği ve siyasi ağıyla ülke politikasında mekânsal ve sembolik bir ağırlığa sahip olan İvanişvili, medya, yargı ve bürokratik atamalarda doğrudan etkili konumdadır. Bu tablo, inşacı kurumsalcılık perspektifinden değerlendirilmeye son derece uygundur. Bu teori yalnızca yapısal sınırları değil, aynı zamanda kurum dışı aktörlerin söylem üretimiyle kurumsal normları yeniden tanımlama kapasitesini de vurgular. Bizim bakış açımıza göre, bu tür siyasal değişimler sadece yapısal faktörlerle değil; informal liderin normatif yönelimleri, söylem ikonikleri ve stratejik hamlelerle de şekillenir. Makale, inşacı kurumsalcılığın kuram çerçevesini siyaset bilimi literatüründe daha fazla somut vaka üzerinden test etmeye katkı sunacaktır. Ayrıca İvanişvili'nin liderliği, hem Gürcistan demokrasi erozyonunun sürükleyici faktörlerinden biri hem de teorinin aktör-temelli analiz gücünü test edebileceğimiz bir laboratuvar sağlar. Bu sayede "informal lider + kurum etkileşimi" algısını somutlaştırırken, aynı zamanda demokratik rejimde kurumların dönüşümü üzerine teorik katkılar üretilecektir.

1. İnşacı Kurumsalcı Teori: Kurumsal Değişim Anlarında Kurumsalcılık İçerisinde Yeni Bir Yol

Kurumsalcı yaklaşım genel itibariyle kurumların birey davranışları üzerinde katı (klasik yaklaşım) ve esnek (yeni kurumsalcı varyantlar) etkisi olduğuna yönelik varsayım üzerine şekillenmiş bir teorik yaklaşımdır. Tek yönlü varsayılan bu şekillendirme yetkisi, yeni kurumsalcı varyantlar döneminde iki yönlü olarak düzeltilse de, yeni varyantlar içerisinde de kurumların şekillenmesindeki aktör etkisi kısıtlıdır. İnşacı kurumsalcılık aktör ve kurum arasındaki ilişkinin karşılıklı inşa edilen bir süreç olarak anlatıldığı, aktör içerisinde lideri öne çıkaran aktör temelli bir kurumsalcı yaklaşım olmasıyla, yeni ve ufuk açıcı bir yol olarak değerlendirilmektedir (Kaya Karabulut,2025:45). Liderin bir aktör olarak kurumları şekillendirici etkisi, son dönem küresel siyasette liderlerin yükselişi ile öne çıkarılması zorunlu bir konu haline gelmiştir. Bu makale teorinin bu yenilikçi perspektifine, Gürcistan vakasını örnek gösterir ve kurum dışı bir aktör olan informal lideri de teorik parametreye eklemeyi önerir. Böylece teori ve vaka analizi karşılıklı zenginleşen bir dinamik üzerine inşa edilebilir.

Yeni kurumsalcı varyantlar içerisinde üç varyant verilen referansın yüksek olmasıyla öne çıkmaktadır, rasyonel tercih kurumsalcılığı, tarihsel kurumsalcılık ve sosyolojik kurumsalcılık. Rasyonel Tercih Kurumsalcılığı (Rational Choice Institutionalism)

temel varsayımı, aktörlerin rasyonel olması ve kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışmasıdır. Kurumlar, bireylerin stratejik davranışlarını şekillendiren kısıtlayıcı çerçevelerdir (örneğin kurallar, normlar, yasa ve düzenlemeler). Genellikle karar alma süreçleri, kuralların stratejik kullanımı ve oyun teorisine odaklanmaktadır. Aktörlerin tercihlerinin nasıl oluştuğunu açıklamada zayıf kalmasıyla eleştirilmektedir (Hall ve Taylor, 1996: 936-57). Tarihsel kurumsalcılık (Historical Institutionalism) geçmişteki kurumsal gelişmelerin bugünü şekillendirdiğini ifade eder. (path dependency). Kurumların uzun vadeli etkiler yarattığı ve geçmiş kararların bugünkü tercihleri sınırladığına odaklanır. Zaman içindeki kurumsal değişim süreçleri, kritik dönemeçler (critical junctures) ve kurumsal kilitlenme (institutional lock-in) kavramlarıyla çerçevelendirir. Değişimin kaynağını yeterince açıklayamamasıyla eleştirilmektedir (Thelen ve Steinmo, 1992: 1-32). Sosyolojik Kurumsalcılık (Sociological Institutionalism) ise aktörlerin sadece çıkar odaklı değil, aynı zamanda normatif ve kültürel olarak şekillendiği temel varsayımından hareket etmektedir. Kurumların kimlikleri, normları ve uygun davranış kalıplarını belirlediğini ve bu yüzden kurumların, kurumsal normlar, kültür ve toplumsal anlam inşası olduğu iddia edilir. Aktörlerin neden belirli kuralları takip ettiklerini fazlasıyla kültürel açıklamaya çalışmasıyla eleştirilir (DiMaggio ve Powell, 1983: 147-160).

İnşacı kurumsalcılık yaklaşımı ise, siyaset bilimi alanlarında kurumsal değişimi açıklamak için geliştirilmiş önemli bir teorik çerçevedir. Bu yaklaşım, özellikle "yeni kurumsalcılık" (new institutionalism) literatüründe yer alan rasyonel tercih, tarihsel ve sosyolojik kurumsalcılık yaklaşımlarına alternatif olarak ortaya çıkmış, genç ve dinamik bir yaklaşımdır. Aktörü diğer kurumsalcı varyantların tanımladıkları edilgen yapısından sıyırarak, onların dünyayı algılama biçimleriyle kurumları etkileyici gücünü vurgulamakta ve kurumsalcılığı inşacı perspektife yaklaştır-maktadır. İnşacı kurumsalcılık, yapı (institutions) ve özne (agents) arasındaki ilişkiyi karşılıklı etkileşim olarak görür. Yani, kurumlar bireylerin davranışlarını şekillendirirken, bireyler de kurumları dönüştürebilir (Hay, 2008: 7). Bu, yapı ve özne arasındaki dinamik bir ilişkiyi ifade eder.

Bu yaklaşım, kurumsal değişimi açıklarken, aktörlerin fikirlerini, algılarını ve anlamlandırma süreçlerini dikkate alır. Kurumsal değişim, sadece dışsal faktörlerin etkisiyle değil, aynı zamanda aktörlerin kurumları nasıl algıladıkları ve bu algılar doğrultusunda nasıl hareket ettikleriyle de şekillenir. Bu anlamda diğer varyantların kurumsal değişimi açıklamada yetersiz kaldıkları iddiasıyla kendisini kurumsal değişimi açıklamada yeni bir yol olarak tanımlamıştır. İlk çıkışı olarak Colin Hay ve Daniel Wincott'un 1998 tarihli "Structure, Agency and Historical Institutionalism" başlıklı makalesi kabul edilebilir. Bu çalışma yeni,

kurumsalcı varyantlar içerisinde açıklama kapasitesi en yüksek kabul edilen tarihsel kurumsalcılığın dahi, açıklama gücünü sorgulayan ve bu yaklaşımın yapısalcı eğilimlerini eleştiren önemli bir kuramsal metindir. Hay ve Wincott'un temel amacı, tarihsel kurumsalcılığın, yapı ve özne arasındaki ilişkiyi yeterince açıklayamadığını göstermek ve bu çerçevede kuramsal bir yeniden inşa çağrısı yapmaktır. Dolayısıyla inşacı kurumsalcılığa duyulan ihtiyacın ilk izleri bu metinde hissedilmiştir. Ancak doktriner bir bütün olarak ortaya çıkışı Colin Hay'in (2008) çalışması olarak kabul edilmelidir (Kaya Karabulut, 2025: 50). Tarihsel kurumsalcılık, özellikle yol bağımlılığı (path dependency) kavramına dayandığı için değişimi açıklamakta yetersiz kalabilir. Yazarlar, kurumların sabit olmadığını, zamanla yorumlanma biçimlerinin ve işlevlerinin değişebileceğini belirtir.

İnşacı kurumsalcılık içerisinde aktörlerin fikir ve durumu algılama biçimlerine verilen önemden yola çıkarak, aktör içerisinde kurum kurum dışından bir aktör olarak lideri de öne çıkaran bir yaklaşımı önermekteyiz. Popülist siyasetin ve dolayısıyla liderin fikir ve ideallerinin siyaseti yönlendirme gücünü, formal ve informal lideri öne çıkaran aktör temelli kurumsalcı perspektif ile açıklamak gerekliliğini öne sürmekteyiz. İnşacı kurumsalcılık formal lidere vurgu yapan dinamikleri nedeniyle bu anlamda çalışma için merkezi bir teori olmalıdır ancak informai lideri de

teoriye katacak dinamikleri gerekçelendirmeyi hedefliyoruz. Hay ve Wincott (1998) da, aktörlerin stratejik karar alma kapasitelerinin kurumsal analizlerde daha fazla vurgulanması gerektiğini belirterek, lideri öne çıkarma endişemizi destekler argümanları ortaya koymaktadır. Aktörler, mevcut kurumsal bağlamda anlam üretir, strateji geliştirir ve değişim yaratır. Bu fikir, kurumların sadece dışsal baskılar değil, aynı zamanda anlam inşa süreçleri aracılığıyla şekillendiğini kabul etmesi gerektiğini savunur. Hay ve Wincott'un makalesi, tarihsel kurumsalcılığın "katı yapısalcılığını" yumuşatarak, kurumsal analizde aktörlerin yorumlayıcı ve dönüştürücü rollerine daha fazla alan açmayı önerir. Bu çalışma edilgen konumdan kurtulan bu aktör anlayışını destekler ve formal lider ile beraber informal lideri de analiz ederek, hem inşacı kurumsalcılığa önemli bir derinlik kazandırmayı hem de küresel konjonktürün lider ekseninde şekillenen siyaset tarzını genç ve dinamik bir teori olan inşacı kurumsalcılık yardımıyla analiz etmeyi hedefler.

İnşacı kurumsalcılık, aktöre verdiği önem ile inşacı teori ile benzetilebilmektedir. Bu açıdan teorilerin arasındaki benzerlik ve farklılıklar analiz edilmeli ve inşacı kurumsalcılık analiz yeteneği ve teorik tutumuyla nerede konumlandığı netleştirilmelidir. İnşacılık (Constructivism) daha çok bir epistemolojik yaklaşımdır. Uluslararası ilişkiler teorisinde ve toplumsal teori içinde yaygındır. Gerçeklik, sabit bir yapıdan ziyade sosyal olarak inşa edilir

varsayımından hareket eder. Kimlikler, çıkarlar ve normlar nesnel değildir; aktörlerin etkileşimleriyle oluşur. Özellikle uluslararası ilişkiler teorisinde Alexander Wendt gibi düşünürler tarafından savunulmuştur (Wendt, 1999). Aynı zamanda sosyoloji, siyaset teorisi ve kültürel çalışmalar gibi alanlarda da yer bulur. Wendt'in (1999) yapı-özne ilişkisini "karşılıklı inşa" şeklinde kavramsallaştırması, inşacı kurumsalcılığın temel varsayımlarını destekleyen üst-düzey bir ontolojik çerçeve sunar. Her ne kadar inşacılık mikro-düzey aktör analizine odaklanmasa da, Wendt'in kurumların ve aktörlerin anlam dünyaları üzerinden birbirini şekillendirdiği yönündeki yaklaşımı, inşacı kurumsalcılığın ideaların kurumsal dönüşümdeki rolüne yaptığı vurguyla uyumludur. Aktör ve yapı karşılıklı etkileşim halindedir; yapılar aktörleri şekillendirir ama aktörler de yapıları yeniden üretir veya dönüştürür savunusunu yapar. İnşacılığın temel özellikleriyle karşılaştırıldığında inşacı kurumsalcılık (Constructivist Institutionalism), yeni kurumsalcılık literatürü içinde, özellikle siyasi kurumlar ve kurumsal değişimi açıklamak için geliştirilmiş bir teorik alt yaklaşımdır. Kurumların sadece "davranışları sınırlandıran yapılar" değil, aynı zamanda anlam, kimlik ve normların üretildiği söylemsel alanlar olduğu vurgulanır. Bu anlamlar aktörler tarafından sürekli inşa edilir. Colin Hay, Jack Newman, Stephen Bell gibi isimler bu yaklaşımı geliştirmiştir. Aktör ve yapı ilişkisinde inşacı kurumsalcılık, aktörü merkeze alır; aktörlerin

kurumları nasıl yorumladığı, yeniden şekillendirdiği ve stratejik anlamlar yüklediği ile ilgilenir. Ulusal siyaset, politika yapımı, liderlik ve söylem analizi gibi konularda kullanılmaktadır. İnşacı kurumsalcılık, inşacılığın kurum analizine uygulanmış halidir. İnşacılıktan aldığı fikirleri, daha somut siyasal kurumları ve süreçleri açıklamak için kullanır.

İnşacı kurumsalcılık, aktörlerin söylem, fikir, norm vb araçlarla kurumlara ve kurumsal değişim alanlarına yaptıkları etkiye (Hay: 2008, 2016, 2017; Schmidt: 2008; Bell & Hindmoor: 2015), literatür sayesinde kavramsal bir zemin sunmaktadır. Fakat bu güçlü zeminde yer alan çalışmaların ortak sınırlılığı, aktör tanımlarını formal, görünen, kurum içi biçimiyle ele almalarıdır. Yani aktör tipolojisi kısıtlıdır. Bu aktör tipolojisini genişletmeyi önererek, kurum dışı informal aktörleri ve özellikle Gürcistan vakasının kanıtladığı biçimiyle informal lideri teoriye eklemeyi hedeflemekteyiz. Hay'in çalışmasında söylemlerin politikadaki merkezi rolünü öne çıkaran vurgusu, Bell'in kurumsal değişimde aktörün söylemsel müdahalesine dair kavrayışı ve Schmidt'in söylemsel kurumsalcı çerçevesi, aktörlerin söylem üreterek kurumsal alanı şekillendirdiğini açıklamakta güçlüdür. Bu çalışmalarda vurgulanan aktör ise kurumsal kimliklere sahip aktörlerdir. Ancak tarihsel deneyimler, kurumları şekillendiren ve önemli değişim anlarında rol alan aktörlerin her zaman resmi pozisyonlara sahip olmadıklarını göstermiştir. Hatta demokrasi

erozyonu sürecinde olan, kısmen hibrid rejim sınıflandırmasına dahil edebileceğimiz özellikle Post Sovyet ülkeler için kurumsal değişimdeki roller, patronaj ağlarıyla şekillenir. Bu patronaj ağları çoğunlukla büyük servetleri ellerinde tutan iş adamları tarafından medya aracılığıyla kurulur. En büyük güçleri ise söylemleridir.

2. Gürcü Rüyası Partisi Arkasındaki Lider: Bidzina İvanişvili ve İnşacı Kurumsalcılık Açısından Değerlendirilmesi

Liderler, toplumların kimliklerini tanımlamada kritik bir rol oynarlar. Bir liderin söylemleri, eylemleri ve vizyonu, bir ülkenin ya da bir siyasi hareketin ulusal kimliğini belirler ve bu kimlik, ilgili kurumların ve politikaların şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Liderler, toplumsal normların inşa edilmesinde ve sürdürülmesinde de önemli bir aktördür. Onların söylemleri ve politikaları, toplumsal değerleri yansıtır ve bu değerler zamanla kurumsal yapıları şekillendirir. İnşacı kurumsalcılığa göre, kurumlar sadece rasyonel çıkarlar doğrultusunda değil, aynı zamanda liderlerin sosyal ve kültürel bağlamda ortaya koyduğu normlar ve değerlerle şekillenir. Bir liderin inşa ettiği yeni normlar, var olan kurumsal yapıları değiştirebilir veya yeniden şekillendirebilir. Örneğin, bir liderin insani haklar, demokrasi veya özgürlük gibi değerleri savunması, bu değerleri temel alan yeni kurumsal yapıları teşvik edebilir. Liderler, toplumsal değişim süreçlerinde yönlendirici bir rol oynar. İnşacı kurumsalcılığa göre, liderler sadece ekonomik ya da askeri stratejilerle değil, aynı

zamanda toplumsal ve kültürel etkileşimlerle de kurumsal yapıları etkiler. Örneğin, bir liderin hoşgörü, çeşitlilik veya uluslararası dayanışma gibi değerleri vurgulaması, bu değerlerin kabul edilmesinde ve toplumsal normlar haline gelmesinde etkili olabilir. Liderler, sadece ülkenin iç politikasını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde de önemli bir rol oynar. Liderlerin dış politikada takındığı tutumlar, bir devletin ulusal kimliğini belirleyebilir ve bu kimlik de kurumsal ilişkilerin biçimlenmesinde etkili olur. Örneğin, bir liderin Batı'yla yakınlaşma politikaları, o ülkenin Batı yanlısı kimliğini pekiştirebilir, buna karşın anti-Batı söylemler ise o ülkenin ötekileştirici kimliğini şekillendirebilir. İnşacı kurumsalcılık, liderlerin toplumsal duyguları yönlendirme gücüne sahip olduğunu kabul eder. Bir liderin, toplumu birleştirici ya da bölücü bir şekilde konuşması, toplumdaki güven duygusunu ve kurumsal dayanışmayı etkileyebilir. Ayrıca, liderler, toplumda kimlik siyaseti yaparak, belirli grupların haklarını savunabilir veya diğer grupları dışlayarak kurumsal yapıları değiştirebilir.

Gürcü Rüyası Partisinin resmi kurucusu olan ve daha sonra kısa süreli siyasi hayatı bırakıp parti politikalarını gayri resmi bir saftan kontrol eden Bidzina İvanişvili bu özelliği ile inşacı kurumsalcı teorinin, lideri öne çıkaran aktör temelli perspektifinden incelenebilecek önemli bir örneği teşkil etmektedir ancak bu tanıma tek bir nüans eklenmeli informal liderlik olarak ele alınmalıdır. İnşacı kurumsalcılığın aktör ve kurum arasındaki

ilişkide birbirini dönüştürücü olarak kurguladığı ikili yapı İvanişvili'nin hem mevcut Gürcü kurumsal düzenine sadık kalarak kurmuş olduğu parti sürecini hem de daha sonra bir kurum olan bu siyasi partiyi yeni söylem ve pratiklerle şekillendirip, ulusal düzeyde bir dönüştürücü etkiyle donattığını analiz edebilmektedir. İnşacı kurumsalcılıkta aktörler sadece kuralların uygulayıcıları değil, aynı zamanda normların, kimliklerin ve anlamların üreticileridir. İvanişvili bu anlamda bir önceki dönemin (Sakaşvili yönetimi) özellikle AB merkezli politikalarını Gürcü ulusal çıkarına uygun koşullarda uygun olan politika şeklinde dönüştürerek daha pragmatik bir hale getirmiştir (Kakhishvili, 2021: 174-197). Gürcü kurumsal düzenini de uzun vadede bu doğrultuda dönüştürmede önemli bir roldedir. İvanişvili, Gürcistan'daki siyasi normları ve kurumsal çerçeveyi kendi lehine yeniden üretmiş; bu süreçte kendisinin de bu yapılar tarafından şekillendiği bir dinamik sergilemiştir. Kendisini "ulusal kurtarıcı", "Batı ile dengeyi kuran lider", "kaotik Saakaşvili dönemine son veren figür" olarak konumlaması söylemsel bir stratejidir.

İvanişvili, kamuya dönük görünürlüğü az, ama etkisi büyük bir lider modeli yaratmıştır. Bu, klasik liderlik anlatılarını dönüştüren bir kimlik inşasıdır. Kurumsal pozisyonun aktöre kattığı yetki alanının ötesinde bu liderlik profili, inşacı kurumsalcılığın aktörün önemini vurgulamasının haklılığını ortaya koymaktadır. İvanişvili, Gürcistan'da siyasi partiler, medya ve yargı

gibi kurumsal alanların normlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyerek kurumsal değişime neden olmuştur. Önemli bir kurumsal değişim olarak “Yabancı “Ajan” yasası örnek gösterilebilir. Bu kurumsal düzenleme Gürcü ulusal siyasetini AB liberal pusulasından çıkararak daha korumacı bir devlet düzenine ve hatta Rus tipi yeni bir siyasetin doğduğuna dair önemli bir eleştiriye maruz bırakmıştır. Bu rota, kurumlarla dinamik ilişki biçimi kuran aktör modelinin teorik parametrelerini ihmal ederek analiz edilemez. Gürcü Rüyası ile birlikte parti sistemi, yargı bağımsızlığı ve medya düzeni gibi alanlarda "otoriterleşme eğilimli" ama formel-demokratik çerçevede ilerleyen bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu dönüşüm aktör-merkezlidir ve anlam inşasıyla iç içedir.

İnşacı kurumsalcılık açısından, liderler sadece rasyonel çıkar ve strateji doğrultusunda hareket eden figürler değildir. Onlar, toplumsal normları, kimlikleri ve değerleri şekillendiren, kurumları ve politikaları etkileyen, toplumsal yapıları dönüştüren aktörlerdir. Liderlerin söylemleri ve eylemleri, kurumsal değişim süreçlerinde belirleyici bir faktör olabilir ve toplumsal düzeydeki değişimlerin yansımalarını siyasi ve kurumsal düzeyde görmek mümkündür. Bu açıdan, liderler, hem iç politikada hem de dış ilişkilerde toplumsal ve kültürel bağlamları inşa eden temel figürlerdir. Bidzina İvanişvili, Gürcistan’ın siyasal yapısında önemli bir figürdür ve İnşacı Kurumsalcılık perspektifinden değerlendirildiğinde, özellikle

toplumsal normların şekillenmesinde, ulusal kimliğin inşasında ve kurumsal değişim süreçlerinde önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, Ivanişvili'nin Gürcistan'daki rolünü şu açılardan inceleyebiliriz. İnşacı kurumsalcılığa göre, liderler sadece politik kararlar almakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal kimlikleri şekillendirir. Bidzina Ivanişvili'nin liderliğinde, Gürcü Rüyası Partisi (Georgian Dream Party) ülkede önemli bir kimlik dönüşümünü tetiklemiştir. Ivanişvili'nin liderliği, özellikle Gürcistan'ın Batı ile ilişkilerini dengeleme çabası ve Rusya ile ilişkilerde pragmatik bir yaklaşım benimsemesi gibi politikalarla, Gürcistan'ın uluslararası kimliği ve toplumsal kimliği üzerinde derin etkiler yaratmıştır.

Ivanişvili'nin liderliği, Rusya ile ilişkilerde de normalleşmeye yönelik adımlar atmıştır. 2008'deki savaşın travmasının ardından, Ivanişvili, ülkedeki bölünmüşlükleri aşmayı ve farklı kimlikleri birleştirmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda, Ivanişvili'nin "Gürcistan'ın ulusal kimliğini yeniden inşa etme" çabası, toplumsal normları ve kimlik algısını değiştirebilmiş, halkı yeniden birleşmeye teşvik etmiştir. Batı ile ilişkileri önemsemesine rağmen, aynı zamanda Rusya ile pragmatik bir ilişki kurmaya yönelik attığı adımlar, Gürcistan'ın dış politik kimliği üzerinde bir dönüşüm yaratmıştır. Bu politikalar, Gürcistan'ın Batı ile entegrasyon hedefinden taviz vermeden, aynı zamanda Rusya ile ilişkileri düzeltme çabasıdır. Böylece, Ivanişvili'nin liderliği altında Gürcistan'ın kimliksel tercihlerinde bir denge arayışı söz konusu

olmuştur. İnşacı kurumsalcılık, liderlerin toplumsal normlar ve değerlerle şekillenen kurumsal yapılar üzerinde de etkili olduğunu belirtir. Ivanişvili, Gürcistan'daki toplumsal yapının normlarını belirlemede büyük bir rol oynamıştır. Bu, özellikle demokrasi, hukukun üstünlüğü ve ekonomik refah gibi değerlere dayalı bir söylemle gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu süreç aynı zamanda otokratik eğilimlere de yol açmıştır. Öyle ki, ekonomik kalkınma ve sosyal refahın artırılmasına yönelik birçok proje başlatmış ve bu süreçte halkın değerlerine hitap etmeye çalışmışsa da bazı eleştiriler, bu reformların toplumsal katılımı ve demokratik süreçleri sınırlayabileceğini belirtmiştir. Ivanişvili hükümetinin, özellikle medya üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ve siyasi muhalefetle olan ilişkilerinde bazı baskıcı taktikler kullandığına dair eleştiriler bulunmaktadır. Bu durum, liderin inşa etmeye çalıştığı demokratik normların geriye gitmesine yol açabilmiş, bu da Ivanişvili'nin liderliğinin demokrasi erozyonuna yol açabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

İnşacı kurumsalcılık, liderlerin kurumlar üzerinde bir aktör olarak şekillendirici etkisinin göz ardı edilmemesini öğretir. Bu anlamda Ivanişvili'nin kurduğu hükümet, özellikle bireysel liderlik ve devletin özelleştirilmesi açısından dikkat çekici bir örnek teşkil etmiştir. Ivanişvili, iş insanı olarak güçlü bir ekonomik temele sahipti ve bu durum, siyasi gücünü pekiştirmesine yardımcı olmuştur. Bazı eleştirmenler, İvanişvili'nin devletin özelleştirilmesi

ve patronaj politikaları yoluyla siyasi iktidarı pekiştirdiğini savunmuşlardır. Ivanishvili, kimlik siyaseti üzerinden de önemli bir strateji izlemiştir. Hem Gürcistan'ın halkı hem de Rusya ile ilişkilerde karşıt kimlikler yaratmış ve dış düşmanlar ile dostlar arasında bir ayrım yapmıştır. Bu söylem, halkı bir arada tutmaya yönelik olsa da, aynı zamanda toplumsal kutuplaşmayı artırmıştır. İnşacı kurumsalcılık, liderlerin toplumsal duyguları yönlendirme kapasitesini de vurgular. Ivanishvili'nin liderliğinde, toplumsal duygular çoğunlukla bölünmüşlük ve birleştirici söylemler arasında bir dengeyi hedeflemiştir. Bu yaklaşım, Gürcistan'ın iç politikasındaki kutuplaşmayı hafifletmeye çalışmış, ancak zaman zaman bu kutuplaşma derinleşmiştir

Sonuç

Kurumsalcı teorik yaklaşım, kurumların birey davranışları üzerindeki şekillendirici ve dönüştürücü etkisi üzerine siyaset biliminde açıklama kapasitesi yüksek bir yaklaşım olarak yer edinmiştir. Ancak her teori gibi, kurumsalcı perspektif de tarihsel süreç boyunca revize edilmeye ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Bu anlamda yeni kurumsalcı varyantlarla analiz yeteneğini arttırmış ancak son senelerin güncel siyasetinde yeni bir perspektife daha ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu ihtiyaç, kurumsalcı

yaklaşımın, yeni versiyonları da dahil olmak üzere, hala fazlasıyla kurum merkezli olması ve aktör kurum arasındaki ilişkiyi dinamik bir inceleme alanı olarak ele almaması gibi iki temel sebepten eleştirilmiştir. Bu iki parametre, teoriyi, ağır işleyen bir yardımcı gibi özellikle hızlı kurumsal değişim anlarını açıklamada yetersiz bırakmıştır. İnşacı kurumsalcılık böyle bir ihtiyacın çıktısı olarak kendisini kurumsalcı teori içerisinde konumlandıran ancak aktörü ihmal edilen olmaktan çıkararak, aktör merkezli bir kurumsalcı perspektif olarak yine kurumsalcı teori içerisinde yer edinmiştir. Aktör ve kurum arasındaki ilişkiyi, hızlı kurumsal değişim anlarına adaptosyonu yüksek olacağı dinamik bir düzleme kavuşturmuştur. Aktörleri statik ve tek tip karar alıcı pozisyondan çıkarak stratejik ve dışarıdan ve içeriden gelen tüm parametrelere göre değişken karar alabilen yapılar olarak analiz etmiştir. Bu analiz yeteneği, bir aktör olarak liderin popülist siyaset yapma tarzını açıklamada da tarafımızca oldukça başarılı görülmüştür.

Son dönem küresel siyasetin en öne çıkan aktörleri liderler olmuştur. Bu liderler pragmatik, derin ideolojik geçmişe dayanmayan, öteki yaratan ve ötekisi sürekli dönüşebilen doktriner olmayan bir siyasetle öne çıkmaktadırlar. Popülist siyaset de denilen bu siyaset tarzını açıklamada, aktör davranışlarını kurumsal çıktılarla açıklayan kurumsalcı yaklaşım yavaş kalmaktadır. İnşacı kurumsalcılık ise aktörü tanımladığı karar alabilme yeteneği sayesinde yükselişte olan lider siyasetini analiz

edebilecek parametrelere sahiptir. Liderlerin bir aktör olarak üretmiş oldukları söylem, fikir ve ideallerle kurumları da, yine kurumların hassas çerçevesini ihlal etmeden şekillendiren etkisi, inşacı kurumsalcılığın önemsediği ve kendisini kurumsalcı yaklaşım içinde ileri bir yol olarak tanımladığı alandır. Bu çalışmada biz, lideri informal kimliği ile de ele alarak inşacı kurumsalcılığın analiz alanını genişletmeyi önermekteyiz. Bu anlamda Gürcistan vakası teorinin bahsedilen eksikliğini beslemektedir.

İvanişvili siyaseti, Gürcistan'ın yükselen popülist değişimlerinde kurumsal değişimlerin arkasındaki lider olmasıyla inşacı kurumsalcı teorinin kendisini test edebileceği önemli bir sahadır. Bu çalışma İvanişvili siyasetini inşacı kurumsalcı teorinin parametreleriyle incelemiş ve teorinin açıklama kapasitesini olumlu bularak desteklemiştir. İvanişvili hem kurduğu partisini hem de demokrasinin önemli kurumlarını değiştirici bir informal lider olarak, çeşitli yasalar çıkartılmasını sağlamış hem de Gürcü siyasetinin kurumlarını şekillendirmiştir. Örneğin Gürcü Rüyası 2012'de iktidara geldiğinden bu zamana kadar yargı bağımsızlığı güçlendirme söylemiyle bazı reformlar yapmıştır (örneğin hâkim atama sisteminde değişiklikler). Ancak 2018'den itibaren "klanın hâkimiyeti" söylemi gündeme gelmiştir. Gürcü Rüyası'nın yargı üzerindeki dolaylı etkisini arttırdığı, politik yargı kararlarının çoğaldığı yönünde eleştiriler artmıştır. Yüksek Adalet Konseyi,

iktidara yakın grupların etkisi altına girmiş, reformların içeriği ve zamanlaması muhalefetle uzlaşı içinde yapılmadığı için meşruiyet sorunu doğmuştur. Parlamento içi muhalefetin etkisi zamanla azalmış, Gürcü Rüyası ve dolayısıyla İvanişvili, kurumları daha merkeziyetçi bir biçimde kontrol etmeye başlamıştır. Medya bağımsızlığı zayıflamış, hükümete eleştirel yayın yapan kanallar üzerinde doğrudan ve dolaylı baskılar uygulanmıştır. "Yabancı Etkinin Şeffaflığı" yasası gibi girişimler, sivil toplumun kurumsal alanını daraltmaya yönelik adımlar olarak değerlendirilmiştir. Gürcü Rüyası'nın kurumsal dönüşümleri, aktör-yapı etkileşimi bağlamında anlam kazanır. İvanişvili'nin kurumsal kuralları kendi amaçları doğrultusunda yeniden tanımlaması ve söylem üretimi yoluyla meşruiyet kazandırması inşacı kurumsalcılığın analiz yeteneği açısından önemli bir örneklem olmuştur.

Bidzina İvanişvili'nin liderliği bağlamında inşacı kurumsalcılık perspektifinden gerçekleştirilen bu analiz, analizin kuramsal katkılarına ilerici bir yol önermiştir. Böylece kuramı vaka üzerinden yeniden yorumlama imkânı açığa çıkmıştır. Kurum dışı-aktör- kurum ilişkisini daha mikro düzeyde informel lider- kurum ilişkisinin inşacı kurumsalcı kuramın ihmal etmemesi gereken parametrelerini İvanişvili'nin kurumları şekillendiren güçlü rolü üzerinden incelemiştir. İlk olarak, inşacı kurumsalcılık yaklaşımının öngördüğü üzere, liderlerin sadece yapısal kurumsal düzenlemeleri değil, söylemsel çerçeveleri yeniden tanımlama ve normatif

dönüşüm süreçlerinde de etkin oldukları doğrulanmıştır. İvanişvili'nin yargı reformları, medya kontrol stratejileri ve "Yabancı Etkinin Şeffaflığı" yasası gibi girişimleri, sadece mevcut kurumsal yapıları pasifleştirmekle kalmamış, aynı zamanda bu yapıların işleyişine dair normları da dönüşüme uğratmıştır. Bu durum, demokratik kurumların güvenilirliğini erozyona uğratan yapısal kırılmalar üretmiştir.

İkincisi, liderin stratejik söylemi kurumsal dönüşümün en kritik yapı taşı olmuştur. Kriz zamanlarında (örneğin AB üyelik sürecinin duraklaması, protestolar gibi) İvanişvili liderliğindeki Gürcü Rüyası aktörleri, "yabancı ajan" retoriğini kullanarak sivil alanı kontrol altına almış ve kamusal meşruiyet stratejileri izleyerek kurumsal normlara müdahale etmiştir (Jones 2024). Bu söylem aracılığıyla devlet, toplum ve Batı ilişkilerinde belirsizlik üzerinden inşa edilen bir hegemonya modeli uygulamaya geçirilmiştir; bu da ülkedeki demokratik meşruiyeti zayıflatan bir süreç olarak tanımlanabilir.

Üçüncüsü, bu süreçte inşa edilen kurumsal yapılar hem hiyerarşik devletleşme hem de kitlelerin yorgunluğa dair kırılganlığı üzerine şekillenmiştir. Popülist siyasi söylem kullanılarak inşa edilen "halk iddiası", sivil alanı pasifize ederek demokrasiyi yıpratan bir oyuna dönüştürülmüş; sivil toplumu kontrol altında tutarak kurumların dönüşümünü stratejik olarak meşrulaştırmıştır (Kapanadze 2025). Bu, informal lider davranışı ile kurumsal

değişimin nasıl organik, stratejik ve normatif bir etkileşim neticesinde şekillendiğini gösteren güçlü bir bulgudur.

Kaynaklar

Aprasidze, D., & Siroky, D. S. (2020). Technocratic populism in hybrid regimes: Georgia on my mind and in my pocket. *Politics and Governance, 8*(4), 505–515. https://doi.org/10.17645/pag.v8i4.3566

Cianciara, A. K. (2016). Europeanization as a legitimation strategy of political parties: The cases of Ukraine and Georgia. *Southeast European and Black Sea Studies, 16*(3), 391–411. https://doi.org/10.1080/14683857.2016.1242442

Davtyan, E. (2024). Pro-Western or pro-Russian? Elections, foreign policy and inter-party rivalry in Georgia. *Journal of Contemporary European Studies*, 1–13. https://doi.org/10.1080/14782804.2024.xxxxxx

DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review, 48*(2), 147–

160.
https://doi.org/10.2307/2095101

Hall, P. A., & Taylor, R. C. R. (1996). Political science and the three new institutionalisms. *Political Studies, 44*(5), 936–957. https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb00343.x

Hay, C. (2008). Constructivist institutionalism. In R. A. W. Rhodes, S. A. Binder, & B. A. Rockman (Eds.), *The Oxford handbook of political science* (pp. 56–74). Oxford University Press.

Hay, C. (2016). Good in a crisis: The ontological institutionalism of social constructivism. *New Political Economy, 21*(6), 520–535. https://doi.org/10.1080/13563467.2016.1158431

Hay, C. (2017). The interdependence of intra- and inter-subjectivity in constructivist institutionalism. *Critical Review, 29*(2), 235–247. https://doi.org/10.1080/08913811.2017.1350508

Kakachia, K., Minesashvili, S., & Kakhishvili, L. (2018). Change and continuity in the foreign policies of small states: Elite perceptions and Georgia's foreign policy towards Russia. *Europe-Asia Studies, 70*(5), 814–831. https://doi.org/10.1080/09668136.2018.1478077

Kakhishvili, L. (2021). Towards a two-dimensional analytical framework for understanding Georgian foreign policy: How party competition informs foreign policy analysis. *Post-Soviet Affairs, 37*(2), 174–197. https://doi.org/10.1080/1060586X.2020.1862305

Kamilsoy, N. (2025). Foreign funding, accountability and contention: Exploring self-regulatory practices in Georgian civil society. *Contemporary Politics*, 1–22. https://doi.org/10.1080/13569775.2025.xxxxxx

Kaya Karabulut, S. (2022a). Gürcistan'ın siyasal dönüşümü: Bağımsızlıktan günümüze. *Akademik Düşünce Dergisi, 6*, 37–53.

Kaya Karabulut, S. (2022b). Gürcistan demokrasisine dair bir tartışma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14*(2), 141–148.

Kaya Karabulut, S. (2025). *Demokratikleşmede AB çekim etkisi tartışmaları: Doğu Avrupa örneği* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı).

Ó Beacháin, D., & Coene, F. (2018). Go West: Georgia's European identity and its role in domestic politics and foreign policy

objectives. *Nationalities Papers, 42*(6), 923–941. https://doi.org/10.1080/00905992.2014.916657

Shyrokykh, K., & Winzen, T. (2025). International actors and democracy protection: Preventing the spread of illiberal legislation in Eastern Europe and Central Asia. *Democratization*, 1–23. https://doi.org/10.1080/13510347.2025.xxxxxx

Thelen, K., & Steinmo, S. (1992). Historical institutionalism in comparative politics. In S. Steinmo, K. Thelen, & F. Longstreth (Eds.), *Structuring politics: Historical institutionalism in comparative analysis* (pp. 1–32). Cambridge University Press.

Tsuladze, L., Abzianidze, N., Amashukeli, M., & Javakhishvili, L. (2024). De-Europeanization as discursive disengagement: Has Georgia “got lost” on its way to European integration? *Journal of European Integration*, 297–319. https://doi.org/10.1080/07036337.2024.xxxxxx

Weyland, K. (2017). Autocratic diffusion and cooperation: The impact of interests vs. ideology. *Democratization, 24*(7), 1235–1252. https://doi.org/10.1080/13510347.2017.1307829

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır. Yazar, bu üründe derginin Yapay Zekâ politikasına uymayı taahhüt etmiştir.

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The author declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study. The author has committed to complying with the journal's Artificial Intelligence policy in this product.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)